

Iakttagelser över skalbaggar från Norrbotten.

Av

STIG LUNDBERG.

Under 1955 har jag gjort en del iakttagelser över Coleoptera i Norrbotten och redovisar här nedan några intressantare observationer. Dessutom äro några fynd från andra år medtagna. I dessa fall anges årtalet efter datum för fyndet. De med * utmärkta arterna äro nya för landskapet.

Denticollis borealis Payk. Vanlig i murkna stubbar och lågor av björk i Kalixtrakten. Intagna larver kläcktes efter en pupptid på ca 1 vecka.

**Dicerca acuminata* Pall. förekommer allmänt i stubbar av björk, dock helst i de delar av stammen, som äro barkfallna och solexponerade. I den soltorkade, grå, mycket hårda ytveden på sådana barklösa partier slingra gångarna fram ofta i gränsen mot den lösare inre veden. Utvecklingen är åtminstone 3-årig. Ofta finnas i samma björk *Necydalis major* L., *Strangalia nigripes* De G. och *Anthrribus albinus* L., vilkas flyghål dock äro runda, ej ovala som *Dicerca*-artens. Vanligast är denna i grövre stubbar men har i ett fall påträffats som larv ca 1 m högt i en ca 3 cm grov, halvtorr björk på en myr, vilken för övrigt var angripen av en *Agrilus*-art (troligen *viridis* L.) samt *Magdalis carbonaria* L. Den sena sommaren 1955 påträffades bl. a. en puppa vid Överkalix 29.7., vilken kläcktes två dagar senare, och 3.8. höggos på en annan lokal 3 imagines fram ur några stubbar, vilka dessutom voro angripna av *Upis ceramboides* L.

**Dicerca moesta* Fabr. Av denna art högg jag i oktober fram rester i en ca 1 dm grov, torr och vindfallen gran 2 mil NO om Kalix. Exemplet kunde bestämmas på halsskölden (det. Th. Palm). Troligen hade det dött på grund av att granen fällt och kommit att ligga för skuggigt till.

Den 2.8. 1956 högg jag fram flera fjolårsimagines av *Dicerca moesta* ur två grova, döende tallar, som stodo fritt på ett kalhygge. Arten har sålunda i Norrbotten konstaterats förekomma i såväl tall som gran. Utveckling i gran är tidigare känd från Finland (Saalas), medan arten i Mellaneuropa uteslutande skall leva i tall (enl. Palm).

Vid olika tillfällen har jag i gamla timmervägar och solexponerade äldre plankor påträffat buprestidlarver, som förmodats vara *Dicerca moesta*. Då jag under våren 1956 lyckades kläcka 3 sådana larver,

Fig 1. Tall med angrepp (i sprickan på stammen) av *Dicerca moesta*, *Leptura virens* och *L. inexpectata*. — Storheden, 3 mil NO om Kalix. Foto: förf.

visade det sig emellertid, att de tillhörde *Buprestis rustica* L. Den beskrivning stammande från Reitler av larven till denna art, som finnes i Danmarks Fauna, torde vara felaktig.

**Poecilonota variolosa* Payk. har visat sig förekomma allmänt i snart sagt varje lämplig asp, dvs. helst solexponerade, skrovelbarkiga, äldre träd. Angrepp av arten konstaterades först av Nils Höglund i mitten av juli, då vi funno en ca 15 cm grov, halvdöd asp med starka angrepp i såväl bark som ved av en praktbagge. Några imagines eller imagofragment lyckades vi ej finna men däremot en fullväxt larv i veden av en solexponerad rot. Jag började därefter undersöka liknande aspar och några dagar senare kunde jag fastställa arten genom imago-fynd, denna gång i barken av en stubbe. Därefter har jag anträffat arten förutom i Kalix- och Överkalixtrakten även vid Råneå. Till synes friska aspar kunna vara angripna och vanligen förekommer angreppen i barken, dock ofta även i yttersta vedskiktet. Utvecklingen torde i Norrbotten vara 3-årig och den fullväxta larven har visat sig vara lätt att kläcka. Jag tog således 24.8. hem en larv, som efter ca 2 månader ute i kylan 25.10. fördes in i rumsvärme. Den 11.8. förpuppade den sig. Ytterligare några larver togs in 10.11. och två

av dessa kläcktes redan 2.12., en tredje 5.12. och en fjärde, som förpuppade sig 10.12., kläcktes 15.12. Arten är av allt att döma primär skadegörare och får på ett senare stadium hjälp av **Xylotrechus rusticus* L. och **Trypophloeus*-arter, av vilka i Norrbotten hittills *asperatus* Gyll. och *bispinulus* Egg. konstaterats.

Buprestis haemorrhoidalis Hbst och *rustica* L. Imagofragment av *B. haemorrhoidalis* ha i ett par fall anträffats i gamla grova tallar. Arten tycks inte leva i helt död ved i motsats till *B. rustica*, vilken oftast utvecklas i torr ved, järnvägssyillar, väggtrimmer, plankor o. d., där den tillsammans med *Leptura inexpectata* Janss. & Sjöb. kan förorsaka betydande teknisk skada. I ett fall förekom *rustica* talrikt i en stubbe av gran.

**Calitys scabra* Thunb. Den 21.6. påträffade jag ca 5 mil NV om Kalix ett flertal imagines och larver av *Ostoma ferruginea* L. i rotpartiet av en vindfäld torrgran. Jag högg loss några bitar av den mjuka, av krympningsröta uppluckrade veden och undersökte dem efter hemkomsten. Av en ren slump tittade jag litet närmare på, som jag trodde, en träflisa och fann, att det i stället var en skalbagge, *Calitys scabra*, som på hela översidan är utrustad med krokiga taggar, på vilka trämjöl lätt fastnar och verkar som kamouflage. Arten torde säkerligen förekomma allmännare än känt är men förbises lätt på grund av denna kamouflering.

Lado Jelskyi Wank. förekommer allmänt i Kalix- och Överkalixtrakten, framför allt i gångarna av *Polygraphus subopacus* Thoms. Vanligen påträffas larver av olika storlekar, vilket tyder på åtminstone 2-årig utveckling. Imago, som kläcks på senhösten, övervintrar.

Mycetophagus fulvicollis Fabr. Funnen dels 25.1.1956 i 1 ex. under barken av en stående torrgran, dels 6.5.1955 under barken på en aspstubbe.

**Scymnus limbatus* Steph. Under slaghåvning 9.7. på bl. a. midsommarblomster (*Geranium silvaticum*) strax S om Morjärv på en ängsplätt i skogen intill Kalixälven fick jag en *Scymnus*-art, vilken av Palm bestämts till *limbatus* Steph., av Palm tidigare tagen i Jämtland såsom ny för Nordeuropa. En annan art, **Sc. triangularis*, hävdades i 1 ex. 7.6. 1953 några mil N om Överkalix på smörboll (*Trollius europaeus*).

**Ptilinus fuscus* Geoffr. Den 10.11. iakttog jag på sydsidan av en torr aspstubbe talrika flyghål av en anobiid, som på framletade döda imagines kunde bestämmas till *Ptilinus fuscus*. Denna art är förut nordligast känd från Jämtland och torde vara mycket sällsynt i Kalixtrakten. Trots ivrigt sökande har jag endast funnit angrepp i den nyssnämnda stubben. Sommaren 1951 tog jag för övrigt arten såsom ny för Dalarna vid Malingsbo.

**Anobium rufipes* Fabr., likaledes tidigare ej känd N om Jämtland, är i Norrbotten påträffad i både gråal, sälg och björk.

**Calopus serraticornis* L. Den 17.-18.8. undersökte jag i Överkalix-

trakten ett flertal stående torrgranar, vilka i nedre delen voro starkt angripna av denna art och *Xylita laevigata* Hell. Utgångshålen voro något ovala och belägna på sydsidan av stammen. Vid denna tidpunkt fanns det gott om såväl imagines som larver och även en puppa påträffades.

Pytho abieticola J. Sahlb. Flera imagines, några nykläckta, anträffades 15.9. i en granlåga vid Småträsk N om Töre. Arten, som är allmän omkring Kalix och Överkalix, tycks dock övervintra uteslutande som larv.

Pytho kolvensis Sahlb. På den lokal vid Överkalix, som omnämnes i Ent. Tidskr. 1955, sid. 166, är denna art hittills funnen i 5 granlågor. Anmärkningsvärt nog tycks arten ej, som tidigare ansetts, vara bunden till grova, tjockbarkiga lågor. Trots att grövre, till synes lämpligare stammar funnos på platsen, påträffades nämligen flertalet larver, ej mindre än ca 50, i ett och samma vindfålle jämnt fördelade från roten mot toppändan, tills stammens tjocklek nedgick till 7-8 cm. Några andra larver anträffades i en avhuggen topp av samma ringa dimension. Det avgörande tycks vara, att rätt fuktighet råder, och arten är av denna anledning besvärlig att föda upp. En larv, som togs 13.7., förpuppades 21.7. och kläcktes 5.8., en annan förpuppades 4.8. och kläcktes 15.8. Den 10.8. iakttogos förpuppningsfärdiga larver i det fria. Lokalen, hittills den enda, där arten påträffats, ligger i nordsluttning och är starkt beskuggad. I samma lågor funnos för övrigt larver även av de båda andra *Pytho*-arterna.

**Orscesia fachiata* Ill. Den 12.10. tog jag några imagines jämte larver av denna art under barken på en liten vindfällad gran. En av larverna förpuppades 25.11. samt kläcktes 7.12. Arten övervintrar alltså såväl i larv- som imagostadiet och utvecklingen är minst 2-årig.

**Abdera flexuosa* Payk. 2 ex. 24.7. på stammen av en torkande gråal på Halsö i Kalix skärgård.

**Zilora ferruginea* Payk. förekommer allmänt och har i ett fall konstaterats övervintra som imago. Sålunda anträffades ett 10-tal imagines jämte flera larver 29.2. 1956 under barken av en vindfällad gran.

**Melandrya dubia* Schall. Ej ovanlig i döende björkar, där larverna påträffas i nedre delen av stammen. Gångarna äro mycket karaktäristiska med sina av någon svamp svartfärgade väggar och slingra sig fram i lös rötved. Den 5.6. togs 2 puppor och några larver. En av dessa förpuppades 6.6. Kläckningen skedde 12.-14.6.

**Mycetochara obscura* Zett. utvecklas i murkna stubbar och imago påträffas vanligen springande på utsidan av dessa. Den 11.6. togs ur en granstubbe en puppa, vilken kläcktes 14.6. Den 18.11. anträffades ett flertal larver i en ca 1 dm grov granstubbe, där de av allt att döma levde av den murkna veden. Imagines ha påträffats 1.7. 1953, 19., 21. och 24.7. 1955.

**Scaphidema metallicum* Fabr. Anträffad bl. a. i ett flertal imagines 7.-9.8. under gråalgrenar på stranden av några öar i Kalix skärgård.

Nothorrhina muricata Dalm. Hittills har angrepp iakttagits i 4 tallar i Överkalixtrakten, samtliga mycket gamla med tjock skrovelbark och starkt solexponerade.

**Tetropium castaneum* L. och **fuscum* Fabr. Båda arterna ha kläckts ur granar, *fuscum* hittills endast ur ett vindfälle, medan *castaneum* förekommer allmänt.

Necydalis major L. I en sälg med gamla angrepp av *Aromia moschata* L., *Xylotrechus pantherinus* Saven. och *Saperda scalaris* L. förekommo även larver av *Necydalis*.

**Saperda similis* Laich. I nyssnämnda sälg funnos också larver av en annan *Saperda*-art. Lyckade kläckningar visade, att det var fråga om *S. similis*, vars kända nordgräns härigenom flyttats från Värmland-Uppland till Norrbottens kustland. Bl. a. tog jag 13.4. 1956 in en larv, som förpuppades 21.4. och kläcktes 6.5. Arten är nu för övrigt funnen på ett tiotal lokaler i Kalix nedre älvdal samt talrikt på en lokal vid Boden. Larvutvecklingen är i Norrbotten 3-årig mot normalt 2-årig i Mellansverige (Leiler i Ent. Tidskr. 1956, sid. 75). Även strax utanför Sundsvall har jag påträffat angrepp av arten, vilket tyder på att den, åtminstone efter kusten, förekommer hela vägen ned till Uppland.

Leptura inexpectata Janss. & Sjöb. Utvecklingen hos denna vanliga art är nästan helt obekriven. Palm har kläckt 1 ex. ur en armgrov stamdel av en *Hansenia*-gran (Ent. Tidskr. 1946, sid. 136). I Kalixtrakten förekommer den vanligast i gamla granstubbar men har dessutom kläckts ur torra eller torkande tallar. Vidare har jag funnit den (larver och imagofragment) i ladu- och husväggar samt allmänt i gamla telefonstolpar. Arten är således ej särskilt fordrande, när det gäller träets beskaffenhet.

Leptura virens L. Den 21.5. höggs en larv fram ur en telefonstolpe, i vilken för övrigt funnos larver av *L. inexpectata* och flyghål av båda arterna. Larven förpuppades 26.5. och kläcktes 5.6. Dessa två *Leptura*-arter torde åstadkomma ganska avsevärda tekniska skador.

**Haemonia appendiculata* Panz. Vid en roddtur 29.7. över en vik av sjön Kölmjärv ca 2,5 mil V om Överkalix drog jag upp några stånd av *Potamogeton natans* med rötterna för att se, om på dem förekom någon *Donacia*-art. Till min förvåning fann jag såväl kokonger, med puppor i, som larver av *Haemonia appendiculata*, en art, som tidigare tagits upp till Dalarna och Gästrikland, och vilken jag 1950 tog i Ösbysjön i Djursholm som ny för Uppland. Arten torde vara starkt förbisedd på grund av att den tillbringar hela sitt liv under vattnet. Några puppor, som togos hem, kläcktes omkring den 5.8.

Av släktingen *Haemonia mutica* Fabr. togos 8.8. larver och en puppa på Malören, Kalix skärgård, på rötterna av en vattenväxt, troligen härsärv (*Zannichellia palustris*). Denna art är tidigare tagen i Norrbotten men S därom först i Uppland. Den torde likaledes förekomma hela vägen ned.

**Donacia versicolore* Brahm. En puppa av denna art togs på en vattenväxt i Korpik-ån intill byn med samma namn ca 2 mil NO om Kalix 27.7. Puppen kläcktes 5.8.

**Hylesinus fraxini* Panz. Den 8.7. togs 1 ex. flytande i en vattentunna vid Högsböle ca 1 mil S om Piteå. Fyndet är ganska anmärkningsvärt, då arten utvecklas i ask och detta träslag saknas såsom vildväxande i Norrbotten.

Slutligen kan jag meddela följande arter som nya för Norrbotten:

Necrophorus vespillo L. Piteå, Högsböle 24.6. 50. *Baptolinus affinis* Payk. Lansån 18.5. 55. *Conosoma testaceum* Fabr. Korpikå 10.10. 55. *Saprinus semistriatus* Scriba Högsböle 24.6. 50. *Necrobia violacea* L. Lansån 20.6. 53. *Cardiophorus ruficollis* L. Överkalix 6.55. *Micrambinus longitarsis* J. Sahlb. Kamlunge 11.7. 55. *Sphindus dubius* Gyll. Halsön, Kalix skärgård 24.7. 55. *Cis nitidus* Fabr. Lansån 4.6. 53. *Ennearthron affine* Gyll. Kalix-Överkalix allm. *Ernobius explanatus* Mannh. Kalix-Överkalix allm. *Pogonochaerus decoratus* Fairm. Lansån och Kalix 7.53. *Lilioceris merdigera* L. Lansån 1.6. 53. *Labidostomis tridentata* L. Lansån 20.7. 55. *Phytodecta rufipes* De. G. Morjärv 5.8. 53. *Apoderus coryli* L. Vitvattnet 10.8. 53.

För bestämning och kontroll av ett flertal arter ber jag här få framföra mitt värdsamma tack till läroverksadjunkt Einar Klefbeck, f. d. provinsialläkare Oscar Sjöberg, fil. dr Thure Palm och folkskollärare Axel Olsson.